

พรบ. ส่งเสริมและรักษาสงคราม พศ. 2535 สามารถใช้กำหนดในการจัดการพื้นที่ในทะเลและชายฝั่งได้ เช่น การกำหนดพื้นที่ปะการัง หรือ บริเวณเขตรักษาพืชพันธุ์ไม้ป่า หรือแหล่งพะยูน โลมา ปลาวาฬ หรือ เต่าทะเล เป็นต้น

นอกจากนั้นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนสามารถมีกฎระเบียบต่างๆ มาบังคับใช้ในสังคมของตนเอง อาจจะเป็นในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต และจัดตั้งกันขึ้นมาใหม่ เพื่อประโยชน์ในการ ปกครองและการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นกฎหมายอย่างเป็นทางการเท่านั้น

ดังนั้นสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มอนุรักษ์บ้านหวู่นางดำสามารถที่จะจัดการและอนุรักษ์อ่าวหน้าบ้าน ของตนเองได้ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ อ่าวหวู่นางดำเป็นอ่าวที่มีการใช้ประโยชน์จากหลายๆ ชุมชน ที่ผ่านมากลุ่ม อนุรักษ์ฯ ได้พยายามในการสื่อสารทำความเข้าใจก่อนที่จะมีการประกาศปิดอ่าว แต่ด้วยกำลังความสามารถ และศักยภาพของกลุ่มมีจำกัด จึงทำให้เกิดปัญหาในด้านนี้บ้าง

ดังนั้นจึงได้มีการทำเอกสารนี้ขึ้นมา เพื่อการทำความเข้าใจร่วมกันถึงความจำเป็นของการปิดอ่าว เพื่อให้ หญ้าทะเล เกิดการฟื้นตัวจากการถูกทำลายโดยสึนามิ เพื่อให้พื้นที่อ่าวเป็นแหล่งอนุบาลและขยายพันธุ์ สัตว์น้ำ เพื่อให้เป็นแหล่งพักพิงของสัตว์หายาก เช่น พะยูน เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร และเพื่อผล ประโยชน์ต่อพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านในระยะยาว

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

หน่วยงานต่างๆ ที่ได้ให้การสนับสนุน มีทั้งภาครัฐและองค์กรต่างๆ เช่น สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ที่ 17 คุระบุรี ศูนย์ชีววิทยาภูเก็ต สำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 15 พังงา สำนักงานประมงอำเภอคุระบุรี สถานีวิจัยทรัพยากรชายฝั่งระนอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และด้วยการสนับสนุนอย่างดีจากท่าน นายอำเภอคุระบุรี นอกจากนั้นองค์กรต่างๆ ก็ได้เข้ามาสนับสนุนบ้านหวู่นางดำด้วยดี อาทิเช่น สภาภาษาชาติสากล, มูลนิธิริรักษ์ไทย, ศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเกษตร (CAR), Action Aid Thailand, มูลนิธิเอเชีย, ศูนย์ช่วยเหลือกฎหมายอันดามัน และศูนย์ช่วยเหลือสิทธิและกฎหมายแก่ผู้ประสบภัยสึนามิ (The Tsunami Rights and Legal Aid Referral Center: T-LAC)

Green Coast...ฟื้นฟูวิถีชีวิต คีนวิถึธรรมชาติ หลังภัยวิบัติสึนามิ

โครงการชายฝั่งสีเขียว (Green Coast) มุ่งหวังที่จะฟื้นฟูและจัดการระบบนิเวศชายฝั่ง เพื่อเพิ่มความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ด้วยเล็งเห็นว่าระบบนิเวศชายฝั่งเป็นแหล่งพักพิง ทางธรรมชาติ และเกื้อกูลประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของชุมชน

Green Coast เป็นโครงการความร่วมมือระหว่าง WWF, องค์กรพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ (Wetlands International), สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (IUCN) และ Both Ends Netherland ซึ่งเป็นที่ปรึกษา การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์อ่าวบ้านหวู่นางดำ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจาก Oxfam/Novib กองทุนเพื่อการกุศลของประเทศเนเธอร์แลนด์

© WWF-Carom / Jurgen FREUND

การอนุรักษ์หญ้าทะเลอ่าวหวู่นางดำ

Financed by:

โครงการอนุรักษ์อ่าวทุ่งนางคำ...เพื่อในหลวง

ตามแนวชายฝั่งอันดามันของไทยมีพื้นที่หุบเขาทั้งหมดประมาณ 80 ตารางกิโลเมตร พบในจังหวัดพังงาประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร โดยแนวหุบเขาที่พบในเขตอำเภอคุระบุรีมีประมาณ 4.5 ตารางกิโลเมตร และประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่หุบเขาเหล่านี้อยู่ที่อ่าวทุ่งนางคำ บริเวณด้านหน้าของเกาะจง และทิศเหนือของเกาะทุ่งทุ นอกจากนี้แนวหุบเขาในเขตอำเภอคุระบุรียังสามารถพบได้ตามแนวชายฝั่งด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของเกาะพระทอง รวมถึงบริเวณชายฝั่งของอ่าวบ้านบางคืบ เป็นที่รู้จักว่าแหล่งหุบเขาและเป็นที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำนานาชนิด รวมทั้งสัตว์หายากอย่างพะยูนด้วย ชุมชนตามชายฝั่งล้วนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการที่มีแนวหุบเขาที่ชายฝั่งหน้าบ้านของตนเอง เช่น การเก็บหาหอยชักตีน ปลิงทะเล และจับสัตว์น้ำต่างๆ เป็นต้น

ผลกระทบจากสึนามิและข้อเสนอนะ

จากการสำรวจของนักวิชาการจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมทั้งสถานีวิจัยทรัพยากรชายฝั่งระนองภายหลังเหตุการณ์สึนามิ พบว่าหุบเขาบริเวณอ่าวบ้านทุ่งนางคำได้รับความเสียหายมากที่สุดกว่าทุกพื้นที่ในฝั่งทะเลอันดามัน นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ยังได้แนะนำแนวทางการฟื้นฟูหุบเขา เพื่อให้อ่าวทะเลที่ฟื้นฟูกลับคืนมา และเป็นที่ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนในอนาคต ข้อเสนอต่างๆ ประกอบด้วย

1. การติดตามการฟื้นตัวของหุบเขาและระบบนิเวศ
2. การจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์แนวหุบเขา
3. การร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูหุบเขา และการสร้างเครือข่าย
4. การหยุดกิจกรรมที่มีผลต่อการฟื้นตัวของหุบเขา เช่น การห้ามทำการประมงในเขตหุบเขา การห้ามใช้อุปกรณ์ประมงบางชนิด และการหยุดกิจกรรมที่ทำให้เกิดตะกอนทับถมตามแนวหุบเขา เป็นต้น

การอนุรักษ์และการจัดการหุบเขาอ่าวทุ่งนางคำ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ชุมชนบ้านทุ่งนางคำจึงได้ริเริ่มโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูหุบเขาขึ้นมา ผู้นำและชุมชนเริ่มมีการประสานงานพูดคุยแลกเปลี่ยนและประชุมปรึกษากันกับภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางต่างๆ ในการฟื้นฟูหุบเขาแล้วร่วมกันภายในชุมชนและชุมชนอื่นๆ ที่มีการใช้ประโยชน์จากอ่าวทุ่งนางคำ จนในที่สุดจึงมีมติร่วมกันในการวางกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาใช้ในการอนุรักษ์หุบเขาและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งรวมไปถึงการประกาศปิดอ่าวห้ามทำการประมงเป็นระยะเวลา 1 ปี และได้มีการวางฟื้นฟูตามแนวเขตอนุรักษ์ฯ เพื่อให้เห็นแนวเขตที่ชัดเจน

นอกจากนั้น ทางชุมชนทุ่งนางคำได้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามการดำเนินงาน และดูแลกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นมา การดำเนินการในครั้งนี้นอกจากมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์แนวหุบเขาและพันธุ์สัตว์น้ำแล้ว ชุมชนทุ่งนางคำยังได้ทำงานถวายเป็นพระราชกุศลแด่ในหลวงเนื่องในวโรกาสที่พระองค์ทรงครองราชย์ครบ 60 ปี และเนื่องในวโรกาสที่พระองค์ท่านทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา

หลังจากมีการปิดอ่าวในสภาวะปัจจุบัน มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมประมง และสภากาชาดสากล เห็นว่าชาวบ้านทุ่งนางคำได้ริเริ่มมีโครงการอนุรักษ์อ่าว จึงได้ให้การสนับสนุนชุมชนในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆ ประมาณ 15 ล้านตัว เพื่อให้มีการเจริญเติบโตแพร่พันธุ์ในอ่าวและเป็นแหล่งอาหาร ของชุมชนในอนาคตต่อไป

การจัดการหลังปิดอ่าว

ในระหว่างการปิดอ่าวอาจส่งผลกระทบต่อการใช้สัตว์น้ำในบริเวณอ่าวทุ่งนางคำบ้างในระยะเวลาสั้นๆ โดยเฉพาะขนาดของพื้นที่ทำการประมง แต่ในขณะเดียวกัน การปิดอ่าวจะเป็นการเปิดโอกาสให้สัตว์น้ำแพร่พันธุ์ และมีการเจริญเติบโต ปกติสัตว์น้ำเมื่อเจริญเติบโตจะมีการอพยพ และเคลื่อนย้ายหากิน ดังนั้นการห้ามทำการประมงในเขตอนุรักษ์อ่าวทุ่งนางคำ จะหาทางออกได้โดยการประมงในเขตข้างเคียง จึงทำให้ไม่กระทบมากนัก การปิดอ่าวจะเป็นการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของหุบเขา และเพื่อความยั่งยืนของการดำรงชีวิตของชุมชนที่พึ่งพาการประมงชายฝั่งในระยะยาวเป็นหลัก และการปิดอ่าวทุ่งนางคำเพื่ออนุรักษ์แนวหุบเขาและพันธุ์สัตว์น้ำจะครบกำหนดในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2550 หลังจากนั้นจะมีการประเมินสภาพของหุบเขาและความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์สัตว์น้ำ และจะมีการหาทางออกร่วมกันอีกครั้งเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการเปิดให้มีการทำการประมง อาทิเช่น มีการพิจารณาถึงขนาดพื้นที่อนุรักษ์ถาวร ชนิดเครื่องมือที่ใช้ทำการประมงได้ และระยะเวลาทำการประมง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสรุปบทเรียนและสภาพปัญหาต่างๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการอนุรักษ์ฯ ที่ผ่านมามีด้วย

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ ขณะที่มีการปิดอ่าวได้เกิดปัญหาความขัดแย้งและเข้าใจผิดเกิดขึ้นในระหว่างผู้ใช้ประโยชน์จากอ่าวทุ่งนางคำ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอสดี (CAR), มูลนิธิรักษ์ไทย, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (IUCN) อบต. และหน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ ได้เชิญชาวบ้านทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมาประชุม เพื่อหาทางออกร่วมกัน เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2550 ที่วัดป่าล้าน และได้ข้อสรุปร่วมกันดังนี้

1. ต้องการยกระดับการจัดการอ่าวขึ้นสู่ในระดับตำบล และมีการเสนอให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิก อบต. ทุกหมู่บ้านในตำบลคุระ ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์บ้านทุ่งนางคำ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และเขื่อนายอำเภอคุระบุรีเข้าร่วมด้วย

2. พื้นที่ของอ่าวทุ่งนางคำที่มีการอนุรักษ์มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ โดยที่ประชุมเสนอให้มีการเอาพื้นที่อันสุดท้ายออกเพราะส่งผลกระทบต่อพื้นที่จับปูทะเลของชุมชน
3. หลังจากวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2550 ที่ประชุมได้ตกลงกันว่าจะให้มีการเปิดอ่าวทุกวันที 1 กุมภาพันธ์ ถึง วันที่ 30 เมษายน ของทุกปี หลังจากนั้นจะมีการปิดอ่าวตลอด
4. ในระหว่างการปิดอ่าวที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่าให้มีการห้ามใช้อุปกรณ์ทุกชนิดทำการประมง
5. ในระยะเวลาการเปิดอ่าว ที่ประชุมอนุญาตให้ทำการประมงในเขตอ่าวทุ่งนางคำได้ และมีการห้ามอุปกรณ์ประมงที่ทำลายล้างสูงและผิดกฎหมาย เช่น การระเบิดปลา อวนลาก เบ็ดราว และอวนใบไม้ที่มีขนาดตาข่ายน้อยกว่า 3.5 นิ้ว

จากการประสานงานกับ อบต. คุระ เพื่อหารือเกี่ยวกับการยกระดับข้อตกลงว่าด้วยการอนุรักษ์อ่าวทุ่งนางคำ เป็นกฎระเบียบของ อบต. นั้นสามารถทำได้ ถ้าผ่านกระบวนการทำประชาพิจารณ์และผ่านการเห็นชอบของประชาชน หลังจากนั้น อบต. จะมีการนำเสนอเข้าที่ประชุมสภาเพื่อขอความเห็นชอบ แล้วจึงทำการประกาศเป็นกฎระเบียบของ อบต. คุระได้

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ ในระหว่างที่ยังรอการประกาศขึ้นเป็นกฎระเบียบในระดับตำบล กลุ่มอนุรักษ์บ้านทุ่งนางคำในฐานะผู้ริเริ่มจะยังเป็นผู้ดูแลการอนุรักษ์อ่าวทุ่งนางคำต่อไปเรื่อยๆ และจะยึดถือกฎข้อบังคับต่างๆ ตามที่ตกลงกันไว้เมื่อการประชุมที่วัดป่าล้านเป็นหลัก

ในปัจจุบันนี้ หน่วยงานต่างๆ ได้เห็นถึงความพยายามของชาวบ้านทุ่งนางคำและทรัพยากรธรรมชาติของที่นี่ จึงได้ให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้เลือกพื้นที่บ้านทุ่งนางคำเป็นหนึ่งในสี่แห่งของประเทศให้เข้าร่วมในโครงการ 80 พรรษา เพื่อ 80 ล้านชีวิต ซึ่งจะมิกิจกรรมอนุรักษ์ต่างๆ ตามมามากมาย

มีการพูดเสมอว่า กลุ่มอนุรักษ์บ้านทุ่งนางคำมีสิทธิ์ออกกฎเกณฑ์หวงห้ามการใช้ประโยชน์จากอ่าวทุ่งนางคำหรือไม่ ในการนี้มีหลายๆ นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการเอื้อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ถ้าเรามองในด้านกฎหมายแม้คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พศ. 2550 มีหลายมาตราบัญญัติให้ชุมชนมีสิทธิในการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง

พื้นที่ชายฝั่งที่ประสบภัยสึนามิ เช่น ที่อ่าวทุ่งนางคำได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยให้ทางจังหวัดพังงาเป็นผู้ดูแล พบ. นี้ ชุมชนสามารถที่จะใช้ พบ. นี้ในการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งได้

